

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

12 martie 2019*

„Trimitere preliminară – Cetățenia Uniunii Europene – Articolul 20 TFUE – Articolele 7 și 24 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Cetățenia unui stat membru și cetățenia unui stat terț – Pierdere de plin drept a cetățeniei unui stat membru și a cetățeniei Uniunii – Consecințe – Proportionalitate”

În cauza C-221/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos), prin decizia din 19 aprilie 2017, primită de Curte la 27 aprilie 2017, în procedura

M. G. Tjebbes,

G. J. M. Koopman,

E. Saleh Abady,

L. Duboux

împotriva

Minister van Buitenlandse Zaken,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna A. Prechal, domnul M. Vilaras, doamna K. Jürimäe și domnul C. Lycourgos (raportor), președinți de cameră, și domnii A. Rosas, E. Juhász, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen și D. Šváby, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: domnul M.-A. Gaudissart, grefier adjunct,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 24 aprilie 2018,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru doamna Tjebbes, de A. van Rosmalen;
- pentru doamnele Koopman și Duboux, de E. Derksen, avocat;

* Limba de procedură: neerlandeza.

- pentru doamna Saleh Abady, de N. van Bremen, avocat;
- pentru guvernul neerlandez, de M. K. Bulterman, de M. H. S. Gijzen și de J. Langer, în calitate de agenți;
- pentru Irlanda, de M. Browne, de L. Williams și de A. Joyce, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de T. Papadopoulou, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de H. Kranenborg și de E. Montaguti, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 iulie 2018,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 20 și 21 TFUE, precum și a articolului 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamnele M. G. Tjebbes, G. J. M. Koopman, E. Saleh Abady și L. Duboux, pe de o parte, și Minister van Buitenlandse Zaken (ministrul afacerilor externe, Țările de Jos) (denumit în continuare „ministrul”), pe de altă parte, în legătură cu refuzul acestuia din urmă de a examina cererile acestora de obținere a unui pașaport național.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

Convenția privind reducerea cazurilor de apatridie

- 3 Convenția Organizației Națiunilor Unite privind reducerea cazurilor de apatridie, adoptată la New York la 30 august 1961 și intrată în vigoare la 13 decembrie 1975 (denumită în continuare „Convenția privind reducerea cazurilor de apatridie”), este aplicabilă în Regatul Țărilor de Jos începând de la 11 august 1985. Articolul 6 din această convenție prevede:

„Dacă legislația unui stat contractant prevede că pierderea cetățeniei sale sau privarea de cetățenie a unei persoane antrenează pierderea acestei cetățenii pentru soțul ori copiii săi, pierderea cetățeniei va fi subordonată posesiei sau dobândirii de către aceștia din urmă a unei alte cetățenii.”

- 4 Articolul 7 alineatele 3-6 din convenția menționată prevede:

„3. Sub rezerva dispozițiilor alineatelor 4 și 5 ale prezentului articol, un cetățean al unui stat contractant nu va pierde cetățenia, astfel încât să devină apatrid, în cazul în care își părăsește țara, are reședința în străinătate, nu se înregistrează sau pentru orice alt motiv similar.

4. O persoană naturalizată își poate pierde cetățenia în cazul în care reședința sa se află în străinătate o perioadă, nu mai puțin de 7 ani consecutivi, prevăzută de legea statului contractant interesat, dacă aceasta nu declară autorității competente intenția de a-și păstra cetățenia.

5. În cazul cetățeanului unui stat contractant născut în afara teritoriului acestuia, legea statului respectiv poate prevedea păstrarea cetățeniei după expirarea unui an de la majoratul acestuia, cu condiția ca reședința sa la acea dată să se afle pe teritoriul acestui stat sau să fie înregistrată la autoritatea competentă.

6. Cu excepția situațiilor menționate în prezentul articol, o persoană nu va pierde cetățenia statului contractant, dacă această pierdere va duce la apatridie, în afară de cazul când o astfel de pierdere a cetățeniei nu este în mod expres exclusă de orice altă prevedere a prezentei convenții.”

Convenția asupra cetățeniei

- 5 Convenția europeană asupra cetățeniei, adoptată la 6 noiembrie 1997 în cadrul Consiliului Europei și intrată în vigoare la 1 martie 2000 (denumită în continuare „Convenția asupra cetățeniei”), este aplicabilă în Regatul Țărilor de Jos începând de la 1 iulie 2001. Articolul 7 din Convenția asupra cetățeniei prevede:

„1. Un stat parte nu poate să prevadă în dreptul său intern pierderea cetățeniei sale de plin drept sau la inițiativa sa, cu excepția următoarelor cazuri:

[...]

- e) absența oricărei legături efective între statul parte și un cetățean care domiciliază în mod obișnuit în străinătate;

[...]

2. Un stat parte poate să prevadă pierderea cetățeniei sale de către copiii ai căror părinți pierd cetățenia sa, cu excepția cazurilor prevăzute de literele c) și d) ale paragrafului 1. Totuși copiii nu își pierd cetățenia dacă cel puțin unul dintre părinții lor păstrează această cetățenie.

[...]”

Dreptul Uniunii

- 6 Articolul 20 TFUE prevede:

„(1) Se instituie cetățenia Uniunii. Este cetățean al Uniunii orice persoană care are cetățenia unui stat membru. Cetățenia Uniunii nu înlocuiește cetățenia națională, ci se adaugă acesteia.

(2) Cetățenii Uniunii au drepturile și obligațiile prevăzute în tratate. Aceștia se bucură, printre altele, de:

- (a) dreptul de liberă circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre;

[...]

- (c) dreptul de a se bucura, pe teritoriul unei țări terțe în care statul membru ai cărui resortisanți sunt nu este reprezentat, de protecție din partea autorităților diplomatice și consulare ale oricărui stat membru, în aceleași condiții ca și resortisanții acestui stat;

[...]”

7 Potrivit articolului 7 din cartă, orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a secretului comunicațiilor.

8 Articolul 24 alineatul (2) din cartă prevede:

„În toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau de instituții private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial.”

Dreptul neerlandez

9 Articolul 6 alineatul 1 litera f din Rijkswet op het Nederlandschap (Legea privind cetățenia neerlandeză, denumită în continuare „Legea privind cetățenia”) prevede:

„1. f După depunerea unei declarații în scris redactate în acest sens, dobândește cetățenia neerlandeză, prin intermediul unei confirmări în sensul alineatului 3: străinul major care, la un anumit moment, a deținut cetățenia neerlandeză [...] și care, de cel puțin un an, deține o autorizație de ședere pe durată nedeterminată și are reședința principală în [...] Țările de Jos [...], cu excepția cazului în care a pierdut cetățenia neerlandeză în temeiul articolului 15 alineatul 1 litera d sau f.”

10 Articolul 15 din această lege prevede:

„1. O persoană majoră pierde cetățenia neerlandeză:

[...]

c. atunci când are concomitent o cetățenie străină și, după majorat, a avut reședința principală în mod neîntrerupt pentru o perioadă de zece ani, deținând ambele cetățenii, în afara teritoriului Țărilor de Jos [...] și a teritoriilor cărora li se aplică [Tratatul UE] [...];

[...]

3. Se consideră că perioada menționată la alineatul 1 litera c este neîntreruptă atunci când persoana în cauză își are reședința principală în Țările de Jos [...] sau pe teritoriile în care se aplică [Tratatul UE] pentru o perioadă mai scurtă de un an.

4. Perioada menționată la alineatul 1 litera c este întreruptă prin eliberarea unei declarații privind deținerea cetățeniei neerlandeze, a unui document de călătorie sau a unei cărți de identitate neerlandeze, în sensul [Paspoortwet (Legii privind pașapoartele)]. Începând cu data emiterii, începe să curgă un nou termen de zece ani.”

11 Articolul 16 din Legea privind cetățenia prevede:

„1. Un minor pierde cetățenia neerlandeză:

[...]

d. atunci când tatăl sau mama acestuia pierde cetățenia neerlandeză în temeiul articolului 15 alineatul 1 litera b, c sau d [...]

[...]

2. Pierderea cetățeniei neerlandeze în sensul alineatului 1 nu se va produce:

a. dacă și atât timp cât unul dintre părinți deține cetățenia neerlandeză:

[...]

e. dacă minorul este născut în țara a cărei cetățenie a dobândit-o și are locul său de ședere principal în această țară la momentul dobândirii [...]

f. dacă minorul are sau a avut locul său de ședere principal în țara a cărei cetățenie a dobândit-o pentru o perioadă neîntreruptă de cinci ani [...]

[...]”

12 În temeiul articolului IV din Rijkswet tot wijziging Rijkswet op het Nederlandschap (verkrijging, verlening en verlies van het Nederlandschap) [Legea de modificare a Legii privind cetățenia neerlandeză (dobândirea, acordarea și pierderea cetățeniei neerlandeze)] din 21 decembrie 2000, perioada de zece ani menționată la articolul 15 alineatul 1 din Legea privind cetățenia nu începe să curgă înainte de 1 aprilie 2003.

Litigiul principal și întrebarea preliminară

13 Doamna Tjebbes s-a născut la 29 august 1984 la Vancouver (Canada) și are, de la naștere, cetățeniile neerlandeză și canadiană. La 9 mai 2003, i-a fost emis un pașaport neerlandez. Validitatea acestui pașaport a expirat la 9 mai 2008. La 25 aprilie 2014, doamna Tjebbes a depus o cerere de pașaport la consulatul neerlandez din Calgary (Canada).

14 Doamna Koopman s-a născut la 23 martie 1967 la Hoorn (Țările de Jos). La 21 mai 1985, ea s-a stabilit în Elveția, iar la 7 aprilie 1988, s-a căsătorit cu domnul P. Duboux, care avea cetățenia elvețiană. Ca urmare a acestei căsătorii, doamna Koopman a dobândit și cetățenia elvețiană. Doamna Koopman deținea un pașaport neerlandez, care îi fusese emis la 10 iulie 2000 și care a fost valabil până la 10 iulie 2005. La 8 septembrie 2014, doamna Koopman a depus o cerere de pașaport la ambasada Regatului Țărilor de Jos din Berna (Elveția).

15 Doamna Saleh Abady s-a născut la 25 martie 1960 la Teheran (Iran). Ea a dobândit cetățenia iraniană prin naștere. În temeiul Decretului regal din 3 septembrie 1999, ea a dobândit și cetățenia neerlandeză. La 6 octombrie 1999, i s-a emis ultimul pașaport neerlandez, valabil până la 6 octombrie 2004. La 3 decembrie 2002, înscrierea doamnei Saleh Abady în registrul de evidență a fost suspendată ca urmare a emigrării sale. Se pare că, începând de la acea dată, doamna Saleh Abady a avut, fără întrerupere, reședința principală în Iran. La 29 octombrie 2014, ea a depus o cerere de pașaport la ambasada Regatului Țărilor de Jos din Teheran (Iran).

16 Doamna Duboux s-a născut la 13 aprilie 1995 la Lausanne (Elveția). Aceasta a dobândit cetățenia neerlandeză prin naștere pe baza dublei cetățenii a mamei sale, doamna Koopman, precum și cetățenia elvețiană, întrucât tatăl său, domnul P. Duboux, avea această cetățenie. Doamna Duboux nu a deținut niciodată un pașaport neerlandez. În perioada în care a fost minoră, ea a figurat însă în pașaportul mamei sale, care a fost emis la 10 iulie 2000 și a expirat la 10 iulie 2005. La 13 aprilie 2013, doamna Duboux a împlinit vârsta majoratului. La 8 septembrie 2014, aceasta a depus, în același timp cu mama ei, o cerere de pașaport la ambasada Regatului Țărilor de Jos din Berna (Elveția).

- 17 Prin intermediul a patru decizii, adoptate la 2 mai 2014, la 16 septembrie 2014, la 20 ianuarie 2015 și, respectiv, la 23 februarie 2015, ministrul a refuzat examinarea cererilor de pașaport depuse de doamnele Tjebbes, Koopman, Saleh Abady și Duboux. Astfel, ministrul a constatat că aceste persoane pierduseră de plin drept cetățenia neerlandeză, în temeiul articolului 15 alineatul 1 litera c sau al articolului 16 alineatul 1 litera d din Legea privind cetățenia.
- 18 Întrucât reclamațiile formulate împotriva acestor decizii au fost respinse de ministru, reclamantele din litigiul principal au introdus patru acțiuni distincte în fața rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga, Țările de Jos). Prin hotărârile din 24 aprilie, din 16 iulie și din 6 octombrie 2015, rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga, Țările de Jos) a respins ca nefondate acțiunile introduse de doamnele Tjebbes, Koopman și Saleh Abady. Prin hotărârea din 4 februarie 2016, această instanță a declarat fondată, în schimb, acțiunea introdusă de doamna Duboux și a anulat decizia luată de ministru ca urmare a reclamației sale, menținând totodată efectele juridice ale acestei decizii.
- 19 Reclamantele din litigiul principal au declarat fiecare apel împotriva acestor hotărâri la Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos).
- 20 Această instanță arată că este sesizată cu problema dacă pierderea de plin drept a cetățeniei neerlandeze este compatibilă cu dreptul Uniunii și în special cu articolele 20 și 21 TFUE, interpretate în lumina Hotărârii din 2 martie 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104). Ea consideră, în această privință, că aceste articole sunt aplicabile cauzei principale, chiar dacă, în această cauză, pierderea statutului de cetățean al Uniunii rezultă din pierderea de plin drept a cetățeniei unui stat membru, iar nu dintr-o decizie individuală explicită care să aibă drept efect retragerea cetățeniei, astfel cum era cazul în cauza în care s-a pronunțat această hotărâre.
- 21 Raad van State (Consiliul de Stat) se întreabă dacă este posibil să se examineze conformitatea cu principiul proporționalității, la care se referă Curtea la punctul 55 din hotărârea menționată la punctul anterior, a unei reglementări naționale care prevede pierderea de plin drept a cetățeniei unui stat membru și, dacă este cazul, în ce mod trebuie realizată această examinare. Deși examinarea proporționalității consecințelor pierderii cetățeniei neerlandeze asupra situației persoanelor în cauză, din perspectiva dreptului Uniunii, ar putea necesita o examinare a fiecărui caz individual, această instanță nu exclude însă posibilitatea ca, după cum a susținut ministrul, această examinare a proporționalității să poată fi inerentă regimului legal general, și anume, în speță, cel prevăzut de Legea privind cetățenia.
- 22 Raad van State (Consiliul de Stat) consideră, în ceea ce privește situația persoanelor majore, că există argumente convingătoare în favoarea conformității cu principiul proporționalității și al compatibilității cu articolele 20 și 21 TFUE a articolului 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia. Această instanță relevă, în această privință, că dispoziția menționată prevede o perioadă substanțială de zece ani de reședință în străinătate înainte de pierderea cetățeniei neerlandeze, ceea ce ar permite să se presupună că persoanele interesate nu mai au legătură sau au doar o legătură foarte slabă cu Regatul Țărilor de Jos și, prin urmare, cu Uniunea Europeană. În plus, cetățenia neerlandeză s-ar putea păstra într-un mod relativ simplu, dat fiind că această perioadă de zece ani se întrerupe atunci când persoana interesată are, în cursul acestei perioade și pentru cel puțin un an neîntrerupt, reședința în Țările de Jos sau în Uniune sau atunci când obține o declarație privind deținerea cetățeniei neerlandeze, un document de călătorie sau o carte de identitate neerlandeză, în sensul Legii privind pașapoartele. Pe de altă parte, instanța de trimitere arată că orice persoană care îndeplinește condițiile cerute pentru a beneficia de o „opțiune”, în sensul articolului 6 din Legea privind cetățenia, are dreptul să dobândească pe calea confirmării cetățenia neerlandeză deținută anterior.
- 23 În plus, Raad van State (Consiliul de Stat) exprimă opinia provizorie că legiuitorul neerlandez nu a acționat în mod arbitrar adoptând articolul 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia și că, așadar, nu a încălcat articolul 7 din cartă referitor la respectarea vieții private și de familie.

- 24 Cu toate acestea, potrivit opiniei Raad van State (Consiliul de Stat), întrucât nu este exclus ca o examinare a proporționalității consecințelor pierderii cetățeniei neerlandeze asupra situației persoanelor în cauză să necesite o examinare a fiecărui caz individual, nu este sigur că un regim legal general, precum cel prevăzut de Legea privind cetățenia, este conform cu articolele 20 și 21 TFUE.
- 25 În ceea ce privește situația minorilor, instanța de trimitere arată că articolul 16 alineatul 1 litera d din Legea privind cetățenia reflectă importanța acordată de legiuitorul național unității de cetățenie în cadrul familiei. În această privință, ea ridică problema dacă este proporțional ca minorului să i se retragă statutul de cetățean al Uniunii și drepturile care îi sunt aferente numai în scopul de a menține unitatea de cetățenie în cadrul familiei și în ce măsură interesul superior al copilului, în sensul articolului 24 alineatul (2) din cartă, joacă un rol în această privință. Ea arată că minorul nu are decât o influență redusă asupra menținerii cetățeniei sale neerlandeze și că posibilitățile de întrerupere a anumitor termene sau obținerea, de exemplu, a unei declarații privind deținerea cetățeniei neerlandeze nu constituie motive de excepție pentru minori. Astfel, conformitatea articolului 16 alineatul 1 litera d din Legea privind cetățenia cu principiul proporționalității nu ar fi în mod clar stabilită.
- 26 În aceste condiții, Raad van State (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolele 20 și 21 TFUE trebuie interpretate, printre altele, în lumina articolului 7 din [cartă], în sensul că, în lipsa unei examinări a cazului individual în raport cu principiul proporționalității în ceea ce privește consecințele pierderii cetățeniei asupra situației persoanei interesate din perspectiva dreptului Uniunii, acestea se opun unor dispoziții legislative precum cele în discuție în litigiul principal, care prevăd că:

- a) o persoană majoră care deține concomitent și cetățenia unei țări terțe pierde *ipso iure* cetățenia statului său membru și, prin urmare, cetățenia Uniunii, pentru motivul că a avut reședința sa principală pentru o perioadă neîntreruptă de zece ani în străinătate și în afara [Uniunii], în pofida faptului că există modalități de a întrerupe acest termen de zece ani;
- b) în anumite condiții, o persoană minoră pierde *ipso iure* cetățenia statului său membru și, prin urmare, cetățenia Uniunii, din cauza faptului că părintele său a pierdut cetățenia statului respectiv, precum în ipoteza vizată [...] la [litera a)]?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 27 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 20 și 21 TFUE, citite în lumina articolului 7 din cartă, trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care prevede, în anumite condiții, pierderea deplin drept a cetățeniei acestui stat membru, care determină, în ceea ce privește persoanele care nu au și cetățenia unui alt stat membru, pierderea statutului lor de cetățean al Uniunii și a drepturilor care îi sunt aferente, fără să se procedeze la o examinare individuală, în temeiul principiului proporționalității, a consecințelor unei asemenea pierderi asupra situației acestor persoane din perspectiva dreptului Uniunii.
- 28 Trebuie subliniat de la bun început că, în măsura în care nu reiese din decizia de trimitere că reclamantele din litigiul principal și-au exercitat dreptul la liberă circulație în interiorul Uniunii, nu este necesar să se răspundă la întrebarea adresată în raport cu articolul 21 TFUE.
- 29 Această precizare fiind făcută, trebuie constatat că Legea privind cetățenia prevede, la articolul 15 alineatul 1 litera c, că o persoană majoră pierde cetățenia neerlandeză atunci când are concomitent o cetățenie străină, și, după majorat, a avut reședința principală în mod neîntrerupt pentru o perioadă de zece ani, deținând ambele cetățenii, în afara teritoriului Țărilor de Jos și a teritoriilor cărora li se

aplică Tratatul UE. În plus, articolul 16 alineatul 1 litera d din aceeași lege prevede că un minor pierde, în principiu, cetățenia neerlandeză dacă tatăl său sau mama sa pierde cetățenia neerlandeză în temeiul, printre altele, al articolului 15 alineatul 1 litera c din legea menționată.

- 30 În această privință, trebuie amintit că Curtea a statuat deja că, deși definirea condițiilor de dobândire și de pierdere a cetățeniei intră, în conformitate cu dreptul internațional, în competența fiecărui stat membru, faptul că o materie ține de competența statelor membre nu împiedică totuși faptul că, în situații care intră sub incidența dreptului Uniunii, normele naționale în cauză trebuie să respecte acest din urmă drept (Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, punctele 39 și 41, precum și jurisprudența citată).
- 31 Or, articolul 20 TFUE conferă oricărei persoane care deține cetățenia unui stat membru statutul de cetățean al Uniunii, care are vocația, potrivit unei jurisprudențe constante, de a fi statutul fundamental al resortisanților statelor membre [Hotărârea din 8 mai 2018, K. A. și alții (Reîntregirea familiei în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 47, precum și jurisprudența citată].
- 32 Prin urmare, situația unor cetățene ale Uniunii, care, precum reclamantele din litigiul principal, au cetățenia doar a unui singur stat membru și care, prin pierderea acestei cetățenii, se confruntă cu pierderea statutului conferit de articolul 20 TFUE, precum și a drepturilor care îi sunt aferente, ține, prin natura și prin consecințele acesteia, de dreptul Uniunii. Astfel, statele membre trebuie, în exercitarea competenței lor în materie de cetățenie, să respecte dreptul Uniunii (Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, punctele 42 și 45).
- 33 În acest context, Curtea a statuat deja că este legitim ca un stat membru să dorească să protejeze raportul special de solidaritate și de loialitate dintre el însuși și resortisanții săi, precum și reciprocitatea drepturilor și a obligațiilor care constituie fundamentul legăturii de cetățenie (Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 51).
- 34 În speță, din decizia de trimitere reiese că, prin adoptarea articolului 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia, legiuitorul neerlandez a înțeles să introducă un regim care urmărește în special înlăturarea efectelor indezirabile ale deținerii, de către aceeași persoană, a mai multe cetățenii. Guvernul neerlandez precizează, pe de altă parte, în observațiile pe care le-a supus Curții, că, printre obiectivele Legii privind cetățenia, figurează cel de a împiedica posibilitatea ca persoanele să obțină sau să păstreze cetățenia neerlandeză chiar dacă nu au sau nu mai au nicio legătură cu Regatul Țărilor de Jos. În ceea ce privește obiectivul articolului 16 alineatul 1 litera d din această lege, acesta ar consta în restabilirea unității de cetățenie în cadrul familiei.
- 35 Astfel cum arată avocatul general la punctele 53 și 55 din concluzii, un stat membru poate în mod legitim, în exercitarea competenței sale care îi permite să stabilească condițiile de dobândire și de pierdere a cetățeniei, să considere că cetățenia reprezintă manifestarea unei legături efective între acesta și resortisanții săi și să lege în consecință pierderea cetățeniei sale de absența sau de încetarea unei astfel de legături efective. De asemenea, este legitim ca un stat membru să vrea să protejeze unitatea de cetățenie în cadrul aceleiași familii.
- 36 În această privință, un criteriu, precum cel prevăzut la articolul 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia, întemeiat pe reședința obișnuită a resortisanților Regatului Țărilor de Jos pentru o perioadă neîntreruptă de zece ani în afara acestui stat membru și a teritoriilor cărora li se aplică Tratatul UE poate fi considerat ca reflectând absența acestei legături efective. În plus, se poate considera, astfel cum indică guvernul neerlandez cu privire la articolul 16 alineatul 1 litera d din această lege, că absența unei legături efective între părinții unui copil minor și Regatul Țărilor de Jos implică, în principiu, absența acestei legături între acest copil și acest stat membru.

- 37 Legitimitatea, în principiu, a pierderii cetățeniei unui stat membru în astfel de situații este, de altfel, coroborată de dispozițiile articolului 6 și ale articolului 7 alineatele 3-6 din Convenția privind reducerea cazurilor de apatridie, care prevăd, în situații similare, că un individ este susceptibil să piardă cetățenia unui stat contractant, în măsura în care nu devine apatrid. Acest risc de apatridie este, în speță, înlăturat de dispozițiile naționale în discuție în litigiul principal, dat fiind că aplicarea lor este condiționată de deținerea de către persoana respectivă, pe lângă cetățenia neerlandeză, a celei a unui alt stat. De asemenea, articolul 7 alineatul 1 litera e) și alineatul 2 din Convenția asupra cetățeniei prevede că un stat parte poate prevedea pierderea cetățeniei sale printre altele în cazul unei persoane majore, în absența oricărei legături efective între acest stat și un cetățean care domiciliază în mod obișnuit în străinătate, iar în cazul unui minor, pentru copilul ai cărui părinți pierd cetățenia statului menționat.
- 38 Această legitimitate este întărită de faptul că, astfel cum arată instanța de trimitere, atunci când persoana în cauză solicită, în perioada de zece ani prevăzută la articolul 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia, eliberarea unei declarații privind deținerea cetățeniei neerlandeze, a unui document de călătorie sau a unei cărți de identitate neerlandeze, în sensul Legii privind pașapoartele, legiuitorul neerlandez consideră că această persoană înțelege astfel să păstreze o legătură efectivă cu Regatul Țărilor de Jos, după cum atestă faptul că, potrivit articolului 15 alineatul 4 din Legea privind cetățenia, eliberarea unuia dintre aceste documente întrerupe perioada menționată și exclude, în consecință, pierderea cetățeniei neerlandeze.
- 39 În aceste condiții, dreptul Uniunii nu se opune, în principiu, ca, în situații precum cele prevăzute la articolul 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia și la articolul 16 alineatul 1 litera d din această lege, un stat membru să prevadă, pentru motive de interes general, pierderea cetățeniei sale, chiar dacă această pierdere determină, pentru persoana în cauză, pierderea statutului său de cetățean al Uniunii.
- 40 Cu toate acestea, revine autorităților naționale competente și instanțelor naționale sarcina să verifice dacă pierderea cetățeniei statului membru respectiv, atunci când determină pierderea statutului de cetățean al Uniunii și a drepturilor care decurg din acesta, respectă principiul proporționalității în ceea ce privește consecințele pe care le implică asupra situației persoanei în cauză și, dacă este cazul, a membrilor familiei sale, din perspectiva dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, punctele 55 și 56).
- 41 Pierderea de plin drept a cetățeniei unui stat membru ar fi incompatibilă cu principiul proporționalității dacă normele naționale relevante nu ar permite, în niciun moment, o examinare individuală a consecințelor pe care le implică această pierdere pentru persoanele respective din perspectiva dreptului Uniunii.
- 42 În consecință, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care pierderea cetățeniei unui stat membru intervine de plin drept și determină pierderea statutului de cetățean al Uniunii, autoritățile și instanțele naționale competente trebuie să fie în măsură să examineze, în mod incidental, consecințele acestei pierderi de cetățenie și, dacă este cazul, să asigure redobândirea *ex tunc* a cetățeniei de către persoana respectivă, cu ocazia cererii de către aceasta a unui document de călătorie sau a oricărui alt document care atestă cetățenia sa.
- 43 De altfel, instanța de trimitere arată în esență că atât ministrul, cât și instanțele competente sunt chemate, în temeiul dreptului național, să examineze posibilitatea de a păstra cetățenia neerlandeză în cadrul procedurii privind cererile de reînnoire de pașapoarte, efectuând o apreciere completă din punctul de vedere al principiului proporționalității consacrat de dreptul Uniunii.
- 44 O asemenea examinare impune o apreciere a situației individuale a persoanei respective, precum și a celei a familiei sale pentru a determina dacă pierderea cetățeniei statului membru în cauză, atunci când implică pierderea statutului de cetățean al Uniunii, are consecințe care ar afecta în mod

disproporționat, în raport cu obiectivul urmărit de legiuitorul național, dezvoltarea normală a vieții sale de familie și profesionale, din perspectiva dreptului Uniunii. Astfel de consecințe nu pot fi ipotetice sau eventuale.

- 45 În cadrul acestei analize de proporționalitate, revine în special autorităților naționale competente și, dacă este cazul, instanțelor naționale să se asigure că o astfel de pierdere de cetățenie este conformă cu drepturile fundamentale garantate de cartă a căror respectare este asigurată de Curte și, în mod cu totul special, cu dreptul la respectarea vieții de familie, astfel cum este prevăzut la articolul 7 din cartă, acest articol trebuind să fie coroborat cu obligația de a lua în considerare interesul superior al copilului, recunoscut la articolul 24 alineatul (2) din cartă (Hotărârea din 10 mai 2017, Chavez-Vilchez și alții, C-133/15, EU:C:2017:354, punctul 70).
- 46 În ceea ce privește împrejurările referitoare la situația individuală a persoanei interesate, care pot fi pertinente în scopul aprecierii pe care autoritățile naționale competente și instanțele naționale trebuie să o efectueze în speță, trebuie să se menționeze în special faptul că, în urma pierderii de plin drept a cetățeniei neerlandeze și a statutului de cetățean al Uniunii, persoana respectivă ar fi expusă la limitări în exercitarea dreptului său de liberă circulație și de liberă ședere pe teritoriul statelor membre care implică, dacă este cazul, dificultăți speciale pentru a se deplasa în continuare în Țările de Jos sau în alt stat membru pentru a menține acolo legături efective și constante cu membri ai familiei sale, pentru a-și exercita acolo activitatea profesională sau pentru a întreprinde acolo demersurile necesare pentru a exercita o asemenea activitate. Sunt de asemenea pertinente, pe de o parte, faptul că persoana respectivă nu ar fi putut renunța la cetățenia unui stat terț și, prin urmare, intră în domeniul de aplicare al articolului 15 alineatul 1 litera c din Legea privind cetățenia și, pe de altă parte, riscul serios de deteriorare substanțială a securității sau a libertății de a pleca și de a veni la care ar fi expusă persoana respectivă din cauza imposibilității sale de a beneficia, pe teritoriul statului terț în care această persoană are reședința, de protecție consulară în temeiul articolului 20 alineatul (2) litera (c) TFUE.
- 47 În ceea ce privește persoanele minore, autoritățile administrative sau judiciare competente trebuie, în plus, să ia în considerare, în cadrul examinării lor individuale, existența eventuală a unor împrejurări din care decurge că pierderea, de către minorul în cauză, a cetățeniei sale neerlandeze, care este legată de legiuitorul național de pierderea cetățeniei neerlandeze de către unul dintre părinții săi în scopul de a păstra unitatea de cetățenie în cadrul familiei, nu corespunde, din cauza consecințelor unei asemenea pierderi pentru acest minor din perspectiva dreptului Uniunii, interesului superior al copilului, astfel cum este consacrat la articolul 24 din cartă.
- 48 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 20 TFUE, citit în lumina articolelor 7 și 24 din cartă, trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care prevede, în anumite condiții, pierderea de plin drept a cetățeniei acestui stat membru, care determină, în ceea ce privește persoanele care nu au și cetățenia unui alt stat membru, pierderea statutului lor de cetățean al Uniunii și a drepturilor care îi sunt aferente, în măsura în care autoritățile naționale competente, inclusiv, dacă este cazul, instanțele naționale, sunt în măsură să examineze, în mod incidental, consecințele acestei pierderi de cetățenie și eventual să asigure redobândirea *ex tunc* a cetățeniei de către persoanele respective, cu ocazia solicitării de către acestea a unui document de călătorie sau a oricărui alt document care atestă cetățenia lor. În cadrul acestei examinări, aceste autorități și instanțe trebuie să verifice dacă pierderea cetățeniei statului membru respectiv, care implică pierderea statutului de cetățean al Uniunii, respectă principiul proporționalității în ceea ce privește consecințele unei asemenea pierderi asupra situației fiecărei persoane în cauză și, dacă este cazul, asupra celei a membrilor familiei sale din perspectiva dreptului Uniunii.
- 49 Având în vedere răspunsul dat la întrebarea adresată, nu este necesară pronunțarea asupra cererii guvernului neerlandez, formulată în ședință, prin care se solicită ca Curtea să limiteze în timp efectele hotărârii care urmează să fie pronunțată în ipoteza în care ar constata incompatibilitatea legislației neerlandeze cu articolul 20 TFUE.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 50 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolul 20 TFUE, citit în lumina articolelor 7 și 24 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care prevede, în anumite condiții, pierderea deplin drept a cetățeniei acestui stat membru, care determină, în ceea ce privește persoanele care nu au și cetățenia unui alt stat membru, pierderea statutului lor de cetățean al Uniunii Europene și a drepturilor care îi sunt aferente, în măsura în care autoritățile naționale competente, inclusiv, dacă este cazul, instanțele naționale, sunt în măsură să examineze, în mod incidental, consecințele acestei pierderi de cetățenie și eventual să asigure redobândirea *ex tunc* a cetățeniei de către persoanele respective, cu ocazia solicitării de către acestea a unui document de călătorie sau a oricărui alt document care atestă cetățenia lor. În cadrul acestei examinări, aceste autorități și instanțe trebuie să verifice dacă pierderea cetățeniei statului membru respectiv, care implică pierderea statutului de cetățean al Uniunii, respectă principiul proporționalității în ceea ce privește consecințele unei asemenea pierderi asupra situației fiecărei persoane în cauză și, dacă este cazul, asupra celei a membrilor familiei sale din perspectiva dreptului Uniunii.

Semnături